

ŘÍMSKOPRÁVNÍ RECEPCE

Jakub Razim

OBSAH:

- pojem „recepce“
- ŘP prameny
- domácí bádání o římském právu
- vývoj romanizace na našem území
- ŘP v listinách

ZÁKLADNÍ POJMY:

- **RECEPCE = přímý vliv; obsahový přenos** právního ustanovení nebo celého pramene práva z jednoho právního řádu do jiného
- **RENESANCE (12. století)**
- **ROMANIZACE = nepřímý vliv** na právní vývoj prostřednictvím **intelekt. formování tvůrců a uživatelů práva** → terminologie, systematika, odkazy + zvědečtění pr. života

Cesty recepce

■ v pramenech

- přímé citace = alegace (stv.: incipity, human. ed.: číslování)
- nepřímé, obecné odkazy

■ v soupisech rukopisů

- ve středověkém knižním fondu
- v současném knižní fondu

*Olomouc C.O.201 prov.: Dombibliothek memb. folio, Italien
[Neapel?], saec. XIII ex. / XIV in..

Digestum novum.

Accursius -, Apparatus ad Digestum novum.

Andreas Bonellus de Barulo; Nicolaus
Tranensis; Bartholomaeus Guindacius; Guido de
Suzaria; Ubertus de Bobio; Odofredus;

Albertus Papiensis; Iacobus Balduini; Dinus

-, Additiones ad Digestum novum . Die Auswahl der
Additiones und auch die Anzahl der Petiae des Textes
-32 et 42, also weniger als 37 et 27 in Bologna - deuten
auf eine Entstehung der Handschrift in Neapel hin.

Schutzblätter vorne

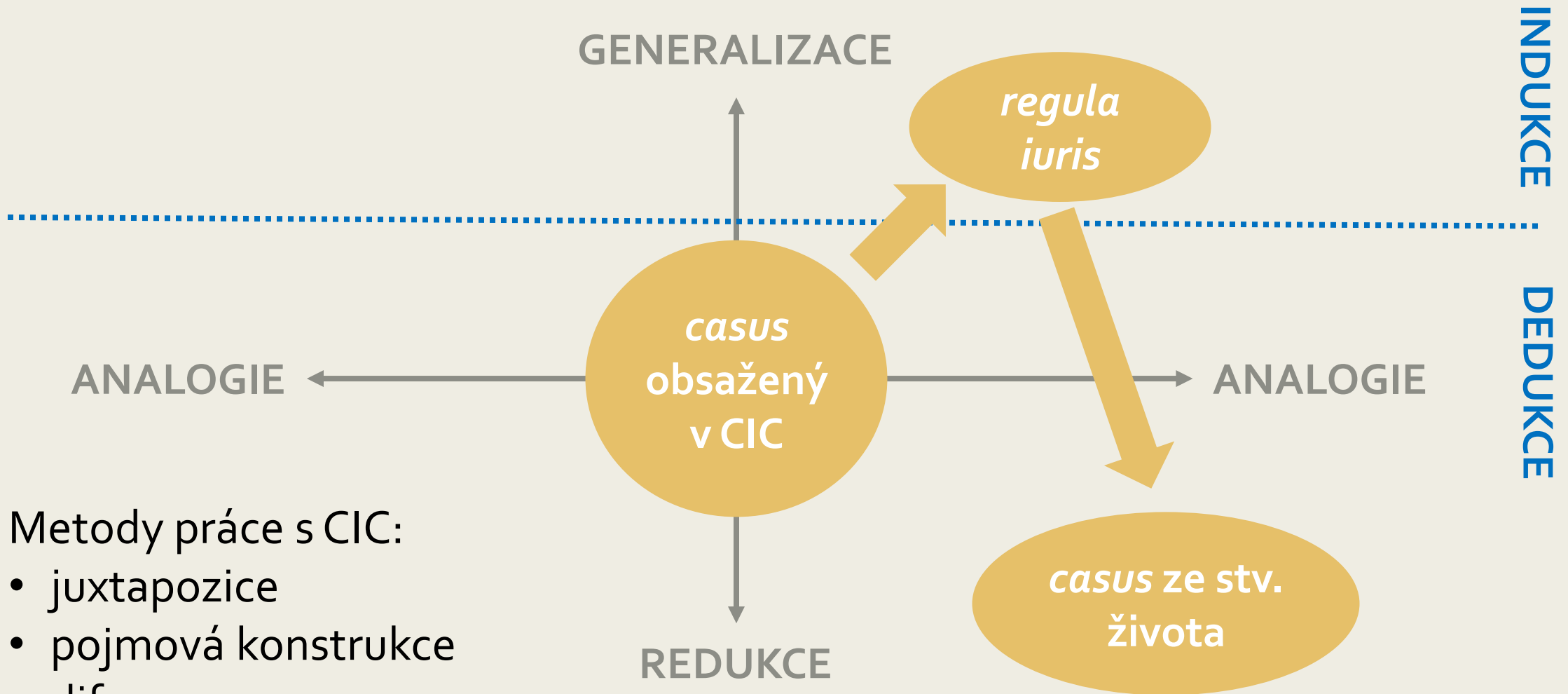
Dinus -, Tractatus de primo et secundo decreto, inc.
Vt ad perfectam notitiam primi et secundi decreti
peruenire possimus....

Dinus -, Prooemium Digesti novi, inc. An regulatio
uel irregulatio seu orlinatio humanorum actuum fuerit
causa legis condende....

Kat. Bohacek 13-14, 20.
Trasazione 178.

Lit. Bohacek, Opere 321-322, 331-332; D'Amelio,

Metody recepce (Gordley)

Metody práce s CIC:

- juxtapozice
- pojmová konstrukce
- diference

- **předmět:** ŘP (přímo), *ius commune* (nepřímo)

- **3 pilíře (Wieacker):**

- císařství
- církvev
- právnické školy

- **„katalyzátory“ vývoje v čes. zemích:**

- panovník/zeměpán
- církvev
- univerzita
- humanismus (1562 čes. překlad Just. Inst.)

- **obec. předpoklady:**

- personalita práva
- hosp. rozvoj - Blochův „druhý feudál. věk“ od pol. 11. stol.
- zájem cír. na impériu

- **stv. školy:**

- Pavia
- Bologna
- ...

Justiniánská kodifikace

- Justinánova idea obnovy řím. říše → zákonodárná činnost
- polit. hlediska: 1. absolutismus, 2. křesťanství
- kompilační práce
  - *od 528*
  - *rychlé tempo*
  - *komise učenců a praktiků*
- NÁZEV: ***Corpus iuris civilis*** (vydavatel Dionysius Gothofredus, 1598)
- ČÁSTI: D (fragmenty z klasiků), C (cís. konstituce), Inst. (učebnice), Nov. (soukr. sb.)
- KRITICKÉ VYDÁNÍ:
  - *něm. 19. stol. Mommsen-Krüger et al. Corpus iuris civilis*
  - *ital. 20. stol. Bonfante et al. Digesta Iustiniani Augusti*

DIGESTA

- restrikce práce s pr. prameny
- **„aktualizovaný“ výbor z klas. právníků**
- cíl:
  - vybrat a utřídit spisy klas. právníků s *ius respondendi*
  - přizpůsobit staré právo novým hosp. a soc. potřebám
  - odstranit rozpory a duplicity

CITACE filologická (moderní)

inskripce > D > kniha > titul > fragment
> paragraf

- VZNIK 530-533 (publ. konstituce):
  - Bluhmeho teorie* → skupiny excerpovaného materiálu, *tzv. masy*: „Sabinova“ (komentáře k *ius civile*), „ediktální“ (komentáře k *prét. ediktu*), „Papiniova“ (sbírky otázek a odpovědí) a „dodatková“
  - rozdělení činnosti komise → subkomise excerpují jednotlivé skupiny autorů a děl
- *interpolace* → adaptace klas. pr. textů
- **DOCHOVÁNÍ:**
  - *littera Florentina* (7.-6. st. NL)
  - *littera Bononiensis/Vulgata* → stv. rkp. (*vetus, infortiatum, novum*)

Vorlagen d. Byz.
Juristen.

Vorlage von F²

Vorlage von F¹

Codex primus = Florentinus

Zw?

Codex secundus = Vulgata

G = sb. zeměměř. spisů (lat. gromaticus)
N = Neapol
R = Berlín (z fondů zámecké knih. Rosny)

Zwischenhandschriften

Alle erhalt. Handschr.
des Infort. u. Dig. nov.

P = Paříž
V = Vatikán
U = (Univ.) Padova
L = Lipsko

PANDECTARVM IVRIS CIVILIS TOMVS PRIMVS.

Ex Pandectis Florentinis, quae olim Pisana dicebantur, quoad
eius fieri potuit, representatus:

Commentariis Accursii, & multorum insuper aliorum tam veterum
quam recentiorum Jurconsultorum scholae
atque observationibus illustratus.

Epigramma Graecum Pandectis Florentinis praefatum:

Βίβλος ἑρμηνεία θεῶν τοῦ νόμου κλειῆς,
Ἡ βία Τυβαντικῆς μάχης ἄνευ ἀναλιθωθῆς,
Οὗδ' ἔτι ἤρκετο κεραιῶν ἀνάκτα κλειῆς,
Ἡ τοῖ μαρτυροῦντο ἀνάκτα κλειῆς ἀνακτα
Κλειῆς τοῖ ἀνάκτα κλειῆς ἀνακτα κλειῆς,
Κλειῆς τοῖ ἀνάκτα κλειῆς ἀνακτα κλειῆς.

Mos verus Latine reddidit A. Aldicus Praeternormum, circa principium.

Calaberensis
LUGDVNI, D. 2

An. Domini M. D. LXIX.

IN NOMINE DOMINI AMEN.
Domini nostrisacratissimi prin-
cipis Iuliani [perpetui Augusti] aevi evocatus ex omni ve-
tere [republica] Digestum seu Pandectarum liber primus.

De IUSTITIA ET IURE.
TITVLVS I.
DE IUSTITIA ET IURE.

DE IUSTITIA ET IURE.
TITVLVS I.
DE IUSTITIA ET IURE.

DE IUSTITIA ET IURE.
TITVLVS I.
DE IUSTITIA ET IURE.

DE IUSTITIA ET IURE.
TITVLVS I.
DE IUSTITIA ET IURE.

DE IUSTITIA ET IURE.
TITVLVS I.
DE IUSTITIA ET IURE.

DE IUSTITIA ET IURE.
TITVLVS I.
DE IUSTITIA ET IURE.

DE IUSTITIA ET IURE.
TITVLVS I.
DE IUSTITIA ET IURE.

DE IUSTITIA ET IURE.
TITVLVS I.
DE IUSTITIA ET IURE.

Bádání o recepci ŘP v českých zemích

- **Emil Ott → římskokan. proces**
- Miroslav Boháček → syntéza, římské právo v listinách, kodikologie
- Jiří Kejř → kanon. právo, pražská univerzita, kodikologie
- Valentin Urfus → ideolog. a teoret. rámec obec. recepce
- Pavel Krafl, Miroslav Černý, Dominik Budský → stv. kanon. právo
- **stav:**
  - pokles zájmu
  - multidisciplinární studium stv. památek a jejich „místa v životě“: **nejen CO a KOLIK, ale i JAK převzato**

Postup romanizace

- **nestejná dynamika v růz. obl. práva**

- **cír. pr.:** má kontinuitu s ŘP

- **měst. pr.:** je progresivní, čerpá z řím. (hmota) i kanon. pr. (proces)

- **zem. pr.:** je konzervativní, čerpá z kanon. pr. (proces) x volné nalézání

- **ŘP + křest.**

ŘP v listinách 1

- výskyt římskopř. prvků v diplomat. materiálu (listiny, úřed. a soud. knihy)
→ **pojmy, úsloví, klausule, dispozice, zásady**
  - užívání listin při př. jednáních zavedla **cír.** (dochování od poč. 12. stol.)
  - **dk. prostředek** římskokan. řízení, od 13. stol i na zem. soudě
  - **cíl:**
    - vyhovět jasnou a přesnou formulací skuteční vůli jednajících
    - př. jistota a zlepšení dk. situace
    - pís. fixace poměrů
  - od 13. stol. stylizace v rukou odb. školených (veřej. a soukr.) notářů a právníků → intenzivnější romanizace
- x od 14. stol. čeština a domácí př. vzdělanost** v měst. a zem. prostředí
- **kult. prostředí:**
    - **města:** ústní jednání před měst. soudem/radou, protokolovaná do úřed. knih
    - **šlechta:** ústní jednání, primát DZ s výjimkou „mobilizace“ majetku
    - **cír.:** primát listiny, všechna jednání o majet. vybavení cír. ústavů obligatorně v listinné formě, event. v „zaknihované“ formě

ŘP v listinách 2

■ předmět studia:

- pr. okruh
- účastníci pr. jednání a jeho zlistinění
- část listiny

■ obecné klausule

- snaha o trvalé a nenapadnutelné účinky
- ujišťující o absenci vad vůle
- renunciační (generál., spec.): vylučují uplatnění obranných/útoč. prostředků, typické pro cír. prostř.
  - proces. prostředky (žaloby, námitky, obrany)
  - hmotněpr. nároky
  - *exc. non numeratae pecuniae* (nesplnění peněž. protiplnění)
  - *exc. doli* (podvod)

ŘP v listinách 3

■ **právní vztahy k nemovitostem**

- *hereditas* = *dědina, proprietas, dominium* pro růz. druhy věc. práv
- *possessio* pro vyjádření vlastnické pozice X držba známa až od kon. 15. stol.
- 13. stol. „kapitalizace“ majetku → stará a nová terminologie vedle sebe
- **od 13. stol. nauka o děleném vlastnictví** (*directum, utile*)

■ **zcizovací pr. jednání**

- ve 12. stol. majet. převody formulovány jako jediný akt a pouze se konstatují věcné účinky
- **od 13. stol. nauka o převodu vlastnictví** rozlišující zavaz. a zciz. jednání, *titulus a modus*
- **od 14. stol. se vyžaduje u dispozic s nemov. zápis do úřed. knih**
- *tradere* pro převod držby
- *iustum pretium*
- předmětem pís. trhov. ujednání převážně nemov. (jméno, poloha, pertinence)
- potvrzení o plnění prodávajícímu
- směna nesmí být na škodu žádné straně
- darování má neurč. formulace

ŘP v listinách 4

■ poslední pořízení

- nejst. dochované případy od 12. stol.
- cír. propagace darů *pro anima*
- darování pro případ smrti
- pořízení pro případ smrti (*testamentum, legatum*) → vliv římskokan. testamentu (odvolatelnost, forma)
- soukr. testament s děd. institucí v cír. a měst. pr. X v zem. právu kr. svolení (mocný list)

■ závazky

- **smlouvy byly dk** → se smlouvami (*contractus*) nebývaly zásadně spojovány zavazovací účinky, ledaže obsahovaly zvl. ustanovení o slibu něco plnit
- **od 13. stol. klausule o odstranění pr. vad** (*emendare, disbrigare*) pod sankcí pokuty
- **od 13. stol. klausule o peněžitě náhradě pro případ evikce** v trzích s cír. (rukojemství, kauce), v zem. pr. ručení za evikci
- pacht
- uznání dluhu (*promittere*)
- stipulace: gen. slib dodržet podm. smlouvy, dom. forma (*manualis*)
- zajištění: os. (rukojem., solid.), věc. (zástava propad. a prodej., hypotéka)
- změna subjektů: cese, převzetí dluhu